

Hantverksprogrammet (HV)

EXAMENSMÅL FÖR HANTVERKSPROGRAMMET

Hantverksprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom floristryrket, frisörbranschen, snickeribranschen, textilbranschen eller branschen inom det valda hantverket.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i hantverksprocessen. Det innebär att kunna genomföra vanligt förekommande arbetsuppgifter från idé till färdig produkt, dvs. att identifiera behov, planera med skiss eller ritning, välja och hantera verktyg, material och tekniker, genomföra och redovisa arbetet samt analysera och utvärdera resultatet. Som förberedelse för arbete inom det hantverksområde som eleven har valt ska även formgivning, entreprenörskap, kommunikation och service ingå i utbildningen. Hantverkarskunnande och estetiskt tänkande samspelar i skapandeprocessen och ska därför genomsyra utbildningen. Utbildningen ska också leda till att eleverna förstår hantverkarens roll i samhället samt får insikt i vilka konsekvenser hantering och val av material får för människor och miljö.

Inom alla hantverksyrken är personlig prägel, teknisk skicklighet, kvalitet och design centralt. I utbildningen ska eleverna därför ges möjlighet att öva hantverksyrkets olika moment och tekniker och förstå yrkets karaktär, hantverkstraditioner och utvecklingsmöjligheter. De ska få utveckla sin känsla för färg, form och komposition samt använda de digitala tekniker som förekommer i yrket.

Utbildningen ska också utveckla elevernas förmåga att använda yrkets fackspråk och kommunicera och samverka med kunder, uppdragsgivare och leverantörer. Eleverna ska lära sig ett serviceinriktat förhållningssätt och att utföra arbetet med kvalitet och ansvarskänsla samt att kunna arbeta enligt gällande arbetsmiljölagar och föreskrifter.

Hantverksyrkets specifika karaktär kräver att teori och praktik samverkar och att eleverna får öva sin förmåga att lösa problem. Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att analysera och utvärdera det egna arbetet och lärandet samt förmåga att självständigt välja till exempel material och tekniker. Utbildningen ska också bidra till att eleverna får kännedom om det valda hantverksyrkets möjligheter på en internationell arbetsmarknad.

Oavsett om man är anställd eller driver eget företag krävs initiativförmåga, idériedom, självständighet, personligt ansvarstagande, samarbetsförmåga och egen drivkraft. Därför ska utbildningen ge kunskaper om entreprenörskap och företagande, från grundläggande företagsekonomi och marknadsföring till att skapa och behålla en kundkrets.

Eleverna ska få förutsättningar att utvecklas inom yrket och bli väl förberedda inför framtida förändringar genom att lära sig materialens olika egenskaper, material-

utveckling, tekniker och teknikutveckling, men också genom kunskaper om tradition och kulturarv.

Arbetsplatsförlagt lärande ska förekomma på alla yrkesprogram. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt förstår yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Hantverksprogrammet har fem inriktningar.

Inriktningen finsnickeri ska ge kunskaper om och färdigheter i tillverkningsmetoder och hantering av verktyg och maskiner samt kunskaper om material som används inom branschen. Inriktningen kan leda till arbete inom snickeribranschen.

Inriktningen florist ska ge kunskaper om och färdigheter i att kombinera olika material för att skapa blomsterarbeten av teknisk och estetisk kvalitet, samt ge kunskaper om krukväxter, snittblommor och övrigt förekommande material inom branschen. Inriktningen kan leda till arbete inom floristyrket.

Inriktningen frisör ska ge kunskaper om och färdigheter i olika behandlingar, tekniker och hantering av verktyg samt kunskaper om material som förekommer inom branschen. Inriktningen kan leda till arbete inom frisörbranschen.

Inriktningen textil design ska ge kunskaper om och färdigheter i konstruktion, tillverkningsmetoder och hantering av verktyg och maskiner samt kunskaper om material som används inom hantverksområdet. Inriktningen kan leda till arbete inom textilbranschen.

Inriktningen övriga hantverk ska ge kunskaper om och färdigheter i arbetsuppgifter, tekniker och hantering av verktyg samt kunskaper om material som förekommer inom den valda profilen. Inom inriktningen är ett stort antal hantverksyrken representerade, till exempel glasblåsare, guld- eller silversmed, stylist och tapetserare.

Samtliga inriktningar kan leda till fortsatta studier på yrkeshögskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. Det ska pröva elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet. Gymnasiearbetet ska utföras på ett sådant sätt att eleven planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Det ska innefatta hantverksprocessens steg från idé till färdig produkt.

Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleverna möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

KOMMENTARER TILL EXAMENSMÅLEN

Examensmålen anger att hantverksprogrammet är ett yrkesprogram. Det är ett brett program som utbildar för många olika hantverksområden.

Vad är då ett hantverk och vad är skillnaden mellan hantverksmässig produktion och industriell produktion? Hantverk är ett produktionssätt som utförs för hand. Hantverkaren behärskar hela processen från idé till färdigt resultat. Man kan dela upp hantverk efter kategorier. Kategorin *direkt hantverk* syftar på ett hantverk där man har ett material som man ska använda för att utföra hantverket och där resultatet är en handgjord produkt. Kategorin *framställningshantverk* syftar på att framställa ett material eller en produkt som senare kan användas för annat hantverk. Kategorin *verktygshantverk* är det slags hantverk som syftar till att framställa egna verktyg.

I det moderna hantverket har tekniken fått en allt större betydelse. Verktyg och maskiner har hela tiden utvecklats för att effektivisera hantverksarbetet. Inom vissa hantverk närmar sig småföretagaren en industriell produktion för att effektivisera tillverkningen och göra den mer ekonomiskt lönsam. Exempel på det förekommer inom snickeribranschen. Skillnaden mellan hantverksmässig produktion och industriell produktion, dvs. småskalighet och storskalighet, är därför ibland svår att definiera.

Examensmålen betonar helhetsbilden av hantverket, dvs. hela processen från idé till färdig produkt. Begreppet *hantverksprocessen* är övergripande och innefattar hela processen inklusive moment som idéutveckling, behovsanalys och utvärdering. Begreppet *arbetsprocessen* är en del av hantverksprocessen. Hantverkaren använder tekniker och metoder i tillverkningen och utför hela hantverksprocessen. Hon eller han arbetar med händerna och sätter en personlig prägel på sitt arbete, där varje produkt eller arbete är unikt. Småskaligheten och den personliga servicen samt en nära kontakt med kunden är andra viktiga kännetecken för en hantverkare. Yrkesstolthet och yrkesskicklighet är något som hantverkare ofta framhåller som specifikt för yrkesområdet. I examensmålen betonas förmåga att hantera verktyg, material och tekniker. Även kunskaper om färg, form och komposition lyfts fram. En framgångsrik hantverkare har stor kunskap om det material hon eller han arbetar med och kan se dess egenskaper och möjligheter.

Entreprenörskap ska ingå i utbildningen på alla program. I examensmålen för hantverksprogrammet syns det i skrivningar om initiativförmåga, idérikedom, självständighet, personligt ansvarstagande, samarbetsförmåga och egen drivkraft samt i skrivningar om grundläggande företagsekonomi och marknadsföring vilket utgör grunden för att skapa och behålla en kundkrets.

I examensmålen anges att arbetsplatsförlagt lärande ska förekomma och att examensmålen gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning. För kommentarer till detta se avsnittet Arbetsplatsförlagt lärande (APL) på sidan 23 och avsnittet Skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning på sidan 23.

I examensmålen under inriktningen övriga hantverk anges att inriktningen leder till ett stort antal yrkesutgångar. En av dem är stylist. Med stylist avses hår- och makeupstylist.

Kommentarer till målen för gymnasiearbetet

I målen för gymnasiearbetet anges för hantverksprogrammet:

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. Det ska pröva elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet. Gymnasiearbetet ska utföras på ett sådant sätt att eleven planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleverna möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Vad menas då med vanligt förekommande arbetsuppgifter inom hantverksprogrammet? Här ges exempel för några av programmets yrkesutgångar.

I yrkesutgången *florist* kan vanligt förekommande arbetsuppgifter vara att ta emot en beställning på ett blomsterarrangemang, designa arrangemanget samt genomföra beställningen efter kundens krav och med ett resultat som motsvarar branschens grundläggande krav på kvalitet. I yrkesutgången *frisöraspirant* kan vanligt förekommande arbetsuppgifter vara att designa en frisyr efter kundens krav och med ett resultat som motsvarar branschens grundläggande krav på kvalitet. I yrkesutgången *möbelsnickare* kan vanligt förekommande arbetsuppgifter vara att ta emot en beställning på en möbel, designa möbelen samt genomföra beställningen efter kundens krav och med ett resultat som motsvarar branschens grundläggande krav på kvalitet. I yrkesutgången *sömmerska* kan vanligt förekommande arbetsuppgifter vara att ta emot en beställning på ett klädesplagg, designa klädesplagget samt genomföra beställningen efter kundens krav och med ett resultat som motsvarar branschens grundläggande krav på kvalitet.

Se även avsnittet Gymnasiearbetet på yrkesprogram på sidan 42.

Som ett stöd i bedömningen av om eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången och kan utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet kan nedanstående punkter användas. Punkterna är uppdelade i tre underrubriker – Fakta och förståelse, Färdigheter samt Värderingsförmåga och förhållningssätt – för att markera en bred kunskapsyn (se vidare avsnittet Mål på sidan 48).

Fakta och förståelse

I sitt gymnasiearbete ska eleven visa

- kunskaper om de material, tekniker, verktyg och maskiner som används för uppgiften,
- kunskaper om lagar och andra bestämmelser som är relevanta för uppgiften,
- förståelse av hur val av material, tekniker, verktyg och maskiner har påverkat resultatet, samt
- förståelse av hur resursanvändning vid genomförandet av uppgiften påverkar ekonomi och miljö.

Färdigheter

I sitt gymnasiearbete ska eleven visa

- färdigheter i att på ett yrkesmässigt sätt lösa problem som uppstår under arbetets gång,
- färdigheter i skissteknik, ritteknik och teknisk beskrivning, relevanta för uppgiften,
- färdigheter som motsvarar branschens grundläggande krav på planering och val av tekniker,
- färdigheter, som motsvarar branschens grundläggande krav, i beräkningar av kostnader samt material- och tidsåtgång,
- färdigheter, som motsvarar branschens grundläggande krav i att säkert och miljömedvetet använda lämpliga verktyg, maskiner och tekniker,
- färdigheter i muntlig framställning och presentationsteknik på det sätt som uppgiften kräver, samt i att använda fackterminologi, motsvarande branschens grundläggande krav,
- färdigheter i att genomföra arbetet med ett resultat som motsvarar branschens grundläggande krav på kvalitet, samt
- färdigheter i att beskriva sitt arbete på ett yrkesmässigt sätt med hjälp av text, bild och digitala tekniker som är relevanta för uppgiften.

Värderingsförmåga och förhållningssätt

I sitt gymnasiearbete ska eleven visa

- serviceförmåga på ett för uppgiften relevant sätt,
- ett kritiskt förhållningssätt till val av material samt förmåga att på ett yrkesmässigt sätt göra ekonomiska och miljömässiga överväganden under arbetsprocessen,
- förmåga att bedöma hur material och verktyg har påverkat resultatet, samt
- kvalitetsmedvetenhet och estetisk medvetenhet genom att analysera och bedöma kvaliteten av det färdiga resultatet i förhållande till branschens kvalitetsnormer.

PROGRAMSTRUKTUR

Gymnasiegemensamma ämnen 600 p		Programgemensamma ämnen 400 p	
Engelska Engelska 5	100	Entreprenörskap Entreprenörskap	100
Historia Historia 1a1	50	Hantverk Hantverk – introduktion	200
Idrott och hälsa Idrott och hälsa 1	100	Hantverkskunskap Tradition och utveckling	100
Matematik Matematik 1a	100		
Naturkunskap Naturkunskap 1a1	50		
Religiönskunskap Religiönskunskap 1	50		
Samhällskunskap Samhällskunskap 1a1	50		
Svenska Svenska 1 eller Svenska som andraspråk Svenska som andraspråk 1	100		
	100		
<p>Programfördjupningen finns på www.skolverket.se, under fliken Förskola och skola</p>			
Inriktningar 500 p			
Finsnickeri Hantverk Finsnickeri 1 Finsnickeri 2	500 200 200	Hantverkskunskap Material och miljö	100
Hantverkskunskap Material och miljö	100	Textil design Hantverk Textil design 1 Textil design 2	500 200 200
Florist Hantverk Florist 1 Florist 2	500 200 200	Hantverkskunskap Material och miljö	100
Hantverkskunskap Material och miljö	100	Övriga hantverk Hantverk Hantverksteknik 1 Hantverksteknik 2	500 200 200
Frisör Hantverk Frisör 1 Frisör 2	500 200 200	Hantverkskunskap Material och miljö	100
Gymnasiearbete	100 p	Individuellt val	200 p

KOMMENTARER TILL PROGRAMSTRUKTUREN

De gymnasiegemensamma ämnena

De gymnasiegemensamma ämnena läses av alla elever men i olika omfattning och ibland med olika kurser för olika program, se vidare avsnittet Gymnasiegemensamma ämnen på sidan 36. De har en nyckelroll för att eleverna ska kunna utveckla kunskaper såväl för yrkesverksamhet och fortsatta studier som för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. De gymnasiegemensamma ämnena är inte ensamma om denna uppgift, utan elevernas kunskaper utvecklas i samspel mellan alla ämnen som ingår i programmet. Därför är det viktigt att behandla de gymnasiegemensamma ämnena dels i förhållande till de generella läroplansmålen, dels i förhållande till examensmålen för programmet. Examensmålen för hantverksprogrammet ska alltså prägla de gymnasiegemensamma kurserna, liksom de andra kurserna, som läses inom programmet.

Ämnena *historia* och *samhällskunskap* kan bidra till förståelse av hantverkarens roll i samhället och hantverksyrkets möjligheter på den internationella arbetsmarknaden. I ämnet samhällskunskap behandlas bland annat arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Det kan knyta an till lagar och andra bestämmelser som eleverna möter inom sitt yrkesområde.

Ämnet *naturkunskap* bidrar bland annat till förståelse av hållbar utveckling. Det förstärker också förståelsen av vilka konsekvenser hantering och val av material får för människor och miljö, vilket även behandlas i hantverksprogrammets karaktärsämnen.

Ämnet *engelska* ger en grund för att eleverna i karaktärsämnena ska kunna utveckla ett yrkesspråk på engelska. Det ger också kunskaper så att eleverna kan ta del av information på engelska och kan kommunicera med engelsktalande kunder.

Ämnet *idrott och hälsa* ger eleverna kunskaper om den fysiska aktivitetens betydelse för en god hälsa, vilket är viktigt för en hantverkare eftersom hans eller hennes arbetsställningar ofta belastar kroppen. Kunskaper om hur skador kan förebyggas genom rätt arbetsteknik och om den fysiska aktivitetens betydelse för att minimera arbets- och förslitningsskador är viktiga för elevernas framtida hälsoutveckling.

Ämnet *matematik* bidrar till att eleverna tränar matematiska förmågor som behövs inom yrkesområdet och som har en förankring i elevernas praktiska arbete. Det kan till exempel vara i samband med konstruktioner eller material- och lönsamhetsberäkning. Ämnet kan också bidra till att eleverna utvecklar en djupare förståelse av bakomliggande förklaringar till tekniska lösningar. Fördjupad förståelse av tekniska lösningar är ett stöd vid problemlösning inom de olika yrkena. Grundläggande kunskaper i att använda datorprogram, till exempel kalkylprogram, vidareutvecklas i karaktärsämnena.

Ämnet *svenska* eller *svenska som andraspråk* utvecklar kunskaper om och färdigheter i muntlig och skriftlig kommunikation som bland annat behövs i arbetslivet. Det kan till exempel vara i samband med kundkontakter och för att marknadsföra en vara eller ett företag.

De programgemensamma ämnena

De ämnen som är gemensamma för hantverksprogrammet är: *hantverk*, *hantverkskunskap* och *entreprenörskap*.

I kursen *hantverk – introduktion* som ingår i ämnet hantverk startar eleverna sin teknikträning. Denna kurs är generellt skriven, men ska anpassas till vald inriktning eller profil. Fokus i ämnet hantverk ligger på kunskaper om hantverk och färdigheter i att utöva hantverk. I ämnet *hantverkskunskap* ges grunderna för moment som miljö, arbetsmiljö, ergonomi, materialkunskap och produktkännedom. Kunskaperna i dessa moment tillämpas i kurserna inom ämnet hantverk. Kurser i ämnet hantverk kan integreras med kurser i ämnet hantverkskunskap, för att eleverna ska se en helhet i utbildningen.

I ämnet *entreprenörskap* ges eleverna möjlighet att identifiera möjligheter och skapa resurser för att ta tillvara dessa möjligheter. Ämnet kan integreras med ämnet hantverk och på så sätt genomsyra hela utbildningen.

Inriktningarna

Inriktningarna på hantverksprogrammet är: *finsnickeri*, *florist*, *frisör*, *textil design* och *övriga hantverk*.

Inriktningen finsnickeri

Inriktningskurserna ger de kunskaper om och färdigheter i finsnickeriteknik som krävs för samtliga yrkesutgångar. Kurserna i inriktningen, finsnickeri 1 och finsnickeri 2, har ett centralt innehåll som specifikt behandlar finsnickeriteknik. Även inom kursen material och miljö får eleverna de specifika baskunskaper som krävs för att gå vidare mot någon av yrkesutgångarna som inriktningen leder mot. Förutom yrkesutgången möbelsnickare ger inriktningen en grund för till exempel en bredare utgång inom trävaruhandel eller inredning.

Inriktningen florist

Inriktningskurserna ger de kunskaper om och färdigheter i floristteknik som krävs för yrkesutgången. Kurserna i inriktningen, florist 1 och florist 2, har ett centralt innehåll som specifikt behandlar floristteknik. Även inom kursen material och miljö får eleverna de specifika baskunskaper som krävs för att gå vidare mot yrkesutgången florist.

Inriktningen frisör

Inriktningskurserna ger de kunskaper om och färdigheter i frisörteknik som krävs för yrkesutgången. Kurserna i inriktningen, frisör 1 och frisör 2, har ett centralt innehåll som specifikt behandlar frisörteknik. Även inom kursen material och miljö får eleverna de specifika baskunskaper som krävs för att gå vidare mot yrkesutgången frisöraspirant.

Inriktningen textil design

Inriktningskurserna ger de kunskaper om och färdigheter i textila sömnadstekniker som krävs för samtliga yrkesutgångar. Kurserna i inriktningen, textil design 1 och textil design 2, har ett centralt innehåll som specifikt behandlar textila sömnadstekniker. Även inom kursen material och miljö får eleverna de specifika baskunskaper som krävs för att gå vidare mot någon av yrkesutgångarna som inriktningen leder mot. Förutom yrkesutgången sömmerska ger inriktningen en grund för till exempel en bredare utgång inom textil och konfektion.

Inriktningen övriga hantverk

Inriktningen övriga hantverk leder till yrkesutgångar som inte ryms inom de övriga fyra inriktningarna på programmet eller inom något annat nationellt program.

Inriktningskurserna ger de kunskaper om och färdigheter i den hantverksteknik som krävs för den specifika yrkesutgången. Kurserna i inriktningen, hantverksteknik 1 och hantverksteknik 2, är generellt skrivna men ska anpassas till vald yrkesutgång. Även inom kursen material och miljö får eleverna de specifika baskunskaper som krävs för att gå vidare mot yrkesutgången.

I 4 kap. 2 § gymnasieförordningen (2010:2039) står att: ”Statens skolverk får när det gäller den nationella inriktningen övriga hantverk besluta om en utbildning ska få förekomma inom den inriktningen.”

Detta innebär att en huvudman bara kan erbjuda de utbildningar för inriktningen övriga hantverk som Skolverket har beslutat om. Den som vill erbjuda en annan utbildning kan föreslå en sådan hos Skolverket. Vilka utbildningar som får förekomma framgår av förteckning på Skolverkets webbplats.

Programfördjupningen

Programfördjupningen innehåller kurser som ligger inom ramen för hantverksprogrammets examensmål och karaktär, se vidare avsnittet Programfördjupning på sidan 40. Skolverket beslutar om vilka kurser som får erbjudas som programfördjupning. En aktuell förteckning över vilka kurser som ingår i programfördjupningen på hantverksprogrammet finns publicerad på Skolverkets webbplats.

I programfördjupningen finns ytterligare sju kurser i ämnet *hantverk* för att eleverna ska ges möjlighet till en fördjupning inom valt hantverk.

I hantverksprogrammet finns många yrkesutgångar och flera av dem kan leda till att starta eget företag. Av den anledningen finns i programfördjupningen ett antal ämnen som behandlar kunskaper som kan behövas för att driva ett eget företag, till exempel ämnena *administration, affärskommunikation, entreprenörskap, företagsekonomi, försäljning och kundservice* samt *inköp och logistik*.

Andra ämnen har ett kunskapsinnehåll som är tänkt för en eller ett par yrkesutgångar. Exempel på detta är ämnet *larm och säkerhetsteknik* som är tänkt för yrkesutgången låssmed, ämnet *medicin* som är tänkt för yrkesutgången hudvård och ämnet *mönsterkonstruktion* som är tänkt för till exempel yrkesutgången textil och konfektion.

Yrkesutgångar och programfördjupningspaket

Skolverkets förslag till yrkesutgångar och programfördjupningspaket för hantverksprogrammet tas fram i samråd med det nationella programrådet. De presenteras på Skolverkets webbplats. Programfördjupningspaketen ger exempel på kunskaper som enligt branschen behövs för att eleverna ska bli anställningsbara. Yrkesutgångarna och programfördjupningspaketen kan anpassas till lokala förhållanden i samråd med det lokala programrådet. Se vidare avsnittet Yrkesutgångar och programfördjupningspaket på sidan 41.

De yrkesutgångar som finns under inriktningarna finsnickeri, florist, frisör och textil design är exempel på antingen yrken eller yrkesområden. Efter yrkesexamen från hantverksprogrammet är eleven inte färdigutbildad mot alla yrkesutgångar, däremot är eleven anställningsbar. De flesta yrken kräver en företagsförlagd färdigutbildning genom till exempel ett antal timmar som anställd och därefter ett avlagt gesällprov. Frisöraspirant är ett sådant exempel där branschen kräver en företagsförlagd färdigutbildning och gesällbrev för att någon ska få kalla sig frisör. Alla branscher har inte haft samma krav när det gäller färdigutbildning.

Några yrkesutgångar på hantverksprogrammet är *florist*, *frisöraspirant*, *hudvård*, *låsmed*, *möbelsnickare* samt *textil och konfektion*.

Yrkesutgången *florist* inom inriktningen florist ger djupa kunskaper inom floristteknik samt kunskaper i utställningsdesign och växtkunskap.

Kurser i programfördjupningspaketet för yrkesutgången florist

- Florist 3, 200 poäng
- Florist 4, 200 poäng
- Florist 4 – specialisering, 50 poäng
- Florist 5 – specialisering, 50 poäng
- Utställningsdesign 1, 100 poäng
- Växtkunskap 1, 100 poäng

Yrkesutgången *frisöraspirant* inom inriktningen frisör ger djupa kunskaper inom frisörteknik.

Kurser i programfördjupningspaketet för yrkesutgången frisöraspirant

Frisör 3, 200 poäng
 Frisör 4, 200 poäng
 Frisör 5, 200 poäng
 Frisör 6a, 100 poäng

Yrkesutgången *hudvård* inom inriktningen övriga hantverk ger en grund för att eleven ska vara anställningsbar på spa och inom försäljning av hudvårdsbehandlingar och hudvårdsprodukter. Den ger också en grund för att eleven ska kunna gå vidare mot utbildning till exempelvis hudterapeut.

Kurser i programfördjupningspaketet för yrkesutgången hudvård

Massage 1, 100 poäng
 Massage 2, 100 poäng
 Medicin 1, 150 poäng
 Medicin 1, 100 poäng
 Personlig försäljning, 100 poäng
 Naturkunskap 1a2, 50 poäng
 Kemi 1, 100 poäng

Yrkesutgången *låsmed* inom inriktningen övriga hantverk ger djupa kunskaper inom låsmedsteknik samt kunskaper i larm-, övervaknings- och säkerhetssystem.

Kurser i programfördjupningspaketet för yrkesutgången låsmed

Hantverksteknik 3, 200 poäng
 Hantverksteknik 4, 200 poäng
 Hantverksteknik 5, 200 poäng
 Larm-, övervaknings- och säkerhetssystem, 100 poäng

Yrkesutgången *möbelsnickare* inom inriktningen finsnickeri ger kunskaper inom finsnickeriteknik samt kunskaper om att vara egenföretagare.

Kurser i programfördjupningspaketet för yrkesutgången möbelsnickare

Finsnickeri 3, 200 poäng
 Finsnickeri 4, 200 poäng
 Entreprenörskap och företagande, 100 poäng

Yrkesutgången *textil och konfektion* inom inriktningen textil design ger en grund för att eleven ska vara anställningsbar inom textil konfektion. Den ger också en grund för att eleven ska kunna studera vidare inom yrkeshögskolan, exempelvis till konfektionstekniker.

Kurser i programfördjupningspaketet för yrkesutgången textil och konfektion

Textil design 3, 200 poäng

Mönsterkonstruktion 1, 100 poäng

Mönsterkonstruktion 2, 100 poäng

Datoriserad mönsterhantering 1, 100 poäng

Högskolebehörighet

Elever på yrkesprogram får grundläggande högskolebehörighet om de har en yrkesexamen och om de har godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk 2 och 3 och i engelska 6. Vilka möjligheter som finns på hantverksprogrammet att läsa dessa tre kurser och kurser som kan ge särskild högskolebehörighet framgår av Skolverkets webbplats.